

Hans Rothe 5 V 1928–31 III 2021

Ostatniego dnia marca 2021 r. w Bonn zmarł Hans Rothe, profesor uniwersytetów w Berlinie, Marburgu i Bonn, wybitny i wszechstronny filolog sławista, członek zagraniczny PAU od 1991 r., doktor honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego. Profesor Hans Rothe urodził się 5 maja 1928 r. w Berlinie. Młodość spędził w majątku swego ojca, Karla Rothe'go (ziemianina i hodowcy koni), w Somoninach (Samonienen) pod Gołdapią (tu uczęszczał do gimnazjum). W latach 1947–1953 studiował filologię słowiańską, językoznawstwo indoeuropejskie oraz historię i historię Kościoła na uniwersytetach w Marburgu, Londynie i Kilonii, w której rok później na uniwersytecie Christiana Albrechta uzyskał doktorat z zakresu językoznawstwa, poświęcony składni języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. Habilitację, już z zakresu literaturoznawstwa (rosyjskiego), uzyskał w 1963 r. na Uniwersytecie w Marburgu na podstawie monografii *N. M. Karamzins europäische Reise – der Anfang des russischen Romans* (ogłoszonej drukiem 5 lat później). Karierę profesorską rozpoczął w 1964 r. na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie Zachodnim, kontynuował ją w Marburgu, by od 1966 r. związać się z Reńskim Uniwersytetem Fryderyka Wilhelma w Bonn, w którym aż do emerytury (1993) kierował Seminarium Sławistycznym, zyskując międzynarodowe uznanie dla swojej działalności naukowej i edytorskiej (tu głównie zabytki hymnografii słowiańskiej i współtworzenie serii wydawniczej „Biblia Slavica”).

W kręgu jego zainteresowań badawczych centralne miejsce zajmowała literatura rosyjska różnych epok i jej recepcja, ale nie stronił też od refleksji nad literaturą polską, czeską, chorwacką i starobułgarską. Jeśli chodzi o autorów polskich, interesowali Hansa Rothe'go Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz, Jan Kasprówicz, Władysław Berent, Karol Irzykowski. Pozostawił też po sobie ważne prace o wpływach międzykulturowych, w tym

o oddziaływaniu polskiej literatury i kultury na literaturę i kulturę Ukraińców i Białorusinów. Najważniejsze monografie Hansa Rothe, z których wiele to pozycje już klasyczne, obecne na stałe w slawistycznych spisach lektur i tworzące kanon dziedziny, to: *Karamzins europäische Reise. Der Beginn der russischen Romans im 18. Jahrhundert* (1984), *Anton Tschechow oder die Entartung der Kunst* (1990), *Die Schlucht. Ivan Gontscharov und der „Realismus“ nach Turgenev und vor Dostojewskij (1849–1869)* (1991), *Was ist ‘altrussische Literatur’?* (2000), *Puškin. Schicksal des Dichters, Wandlungen seiner Dichtung* (2009), *Dostojewskijs Stellung in der europäischen Literatur* (2013), *Tolstojs „Krieg und Frieden“. Versuch einer Neubewertung* (2020).

Prace naukowe Hansa Rothe czyta się znakomicie. We wstępie do wydanego w Siedlcach tomu wybranych prac Profesora, zatytułowanego *Szkiecy o literaturze polskiej i ukraińskiej* (2011), w rzeczywistości obejmującego też tematykę rusycystyczną i ogólnoslawistyczną, Roman Mnich trafnie napisał:

publikacje i badania naukowe Profesora Rothe wyróżniają się przede wszystkim swoją orientacją na tradycyjne zasady i metody slawistyki oraz filologii w ogóle: bardzo wnikliwe podejście do badanego tekstu, uwzględnienie kontekstu historycznego i kulturowego, precyzyjna interpretacja języka (a zazwyczaj są to wszystkie języki słowiańskie).

Późny okres twórczości Profesora jest dodatkowo naznaczony refleksją metanaukową, odnoszeniem rozpoznawanej przeszłości do terażniejszości, a nawet przyszłości kultur słowiańskich. Zda się też, że pierwszeństwo dawał Rothe badaniom porównawczym, a miał do nich kompetencje unikatywne jako filolog wielojęzyczny, poruszający się sprawnie pomiędzy epokami, posiadający równie wysokie kwalifikacje lingwistyczne i literaturoznawcze, niestroniący od refleksji filozoficznej i społecznej.

Profesor Rothe znany był z umiejętności budowania międzynarodowej współpracy, chętnie uczestniczył w konferencjach naukowych, wyjazdach studyjnych, przyjmował zaproszenia na wykłady i naukowe debaty. Wielokrotnie gościł w Polsce, Czechosłowacji, Jugosławii, Bułgarii, Rosji (ZSRR), Ukrainie, Białorusi. Swoją slawistyczną wiedzę dzielił się podczas pobytów naukowych i wykładowych w Finlandii, Francji, Włoszech, Stanach Zjednoczonych.

Uznanie międzynarodowej społeczności slawistów zaowocowało licznymi zaproszeniami do najbardziej prestiżowych organizacji naukowych w całej Europie. Hans Rothe był członkiem m.in. Reńsko-Westfalskiej Akademii Nauk, Polskiej Akademii Umiejętności, Międzynarodowego Komitetu Slawistów, Ukraińskiej Akademii Sztuki i Nauki, Chorwackiej Akademii Nauk, Akademii Nauk w Getyndze, Słoweńskiej Akademii Nauk i Academia

Ambrosiana w Mediolanie. W wielu z nich działał prężnie, tworząc zespoły i nimi kierując. Wielokrotnie otrzymywał najwyższe oznaczenia, między innymi medal Hlávki ČSAV w Pradze czy Złoty Medal Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie.

Polska nauka zawdzięcza niemieckiemu uczonemu m.in. wprowadzenie w krąg zainteresowania światowej nauki dawnych przekładów Pisma Świętego.

Opublikowane w niemieckiej serii „Biblia Slavica” cztery polskie XVI-wieczne przekłady Biblii i jeden Nowy Testament reprezentują cztery różne wyznania (katolicyzm, luteranizm, kalwinizm, arianizm). Tłumaczenia te odegrały ogromną rolę w polemikach religijnych swoich czasów i w rozwoju polszczyzny. Zasługą serii „Biblia Slavica” jest możliwość sięgnięcia do źródeł i na ich podstawie – z dostępem do najnowszych opracowań – prowadzenie dalszych badań naukowych¹.

Zasługi Hansa Rothe’go w tym obszarze są nieocenione – od prac koncepcyjnych i organizacyjnych, przez wielokrotne pozyskiwanie środków, po opracowania naukowych komentarzy do poszczególnych edycji.

Dziś trudno sobie wyobrazić, ile wysiłku kosztowały wyjazdy, konieczne do uzyskania zgody na wypożyczenie danego egzemplarza lub spotkania się ze współpracownikami².

To właśnie ten obszar działalności Hansa Rothe’go doceniła Polska Akademia Nauk, która podczas promocji reedycji Biblii Wujka w październiku 2002 r. uhonorowała go Medalem PAN. A przecież to ledwie wycinek z przebogatego życiorysu i dorobku tego wybitnego filologa sławisty.

Tomasz Mika

¹ Zob. Arleta Łuczak, *Najstarsze słowiańskie przekłady Biblii w niemieckiej serii „Biblia Slavica”*, Nauka, 2002, ss. 135–150, s.148. Autorka wielokrotnie w artykule ukazuje, że seria ta bez zaangażowania profesora Rothe’go w ogóle by nie zaistniała. Zob.: <https://journals.pan.pl/Content/92193/mainfile.pdf> (dostęp: 14.03.22).

² Ibidem, s. 136.